

ПЛАТНИ ПРОМЕТ

Две основне методе монетарне стабилности:

1. путем обавезних резерви које	пословне банке држе код централне банке
2. операције централне банке на	отвореном тржшту(продаја хартија од вредности
и обратно)...	

Подела:

1. на основу начина плаћања

-непосредни и посредни

1. на основу врсте плаћања

-ГОТОВИНКИ

-безготовински-захтева платне налоге и дели се:

1. 1. жиро промет (ликвидација се врши књиговодственим прекњижавањем новчаног износа са рачуна дужника на рачун корисника) може бити	директа
н	између
два жиро рачуна код исте банке или	
посредни	
између два жиро рачуна код	

различитих банака

2. чековни промет

3. клириншки промет заснива се на свакодневном измиривању новчаних обавеза пребијањем потраживања и дуговања банака посредством посебне установе или централне банке. Сваког дана се састају и врше ликвидацију свих дуговања и потраживања.

Постоји још и **полуготовински** платни промет (трансформација готовине у жирални новац и жиралног новца у готовину)

1. на основу места плаћања

-унутрашњи или национални у границама једне земље са новцем те земље

у ширем смислу: плаћања између грађана, грађ и парвних лица, између самих правних лица..сва домаћа плаћања..

у ужем смислу плаћања која се обављају само између правних лица унутар земље уз помоћ одређених институција.

-међународни сва плаћања која се обављају између лица која се налазе у две или вше држава и то у иностраној валути.

Носиоци платног промета према Закону о платном промету су: Народна банка, банке, штедионице, овлашћени агенти и предузећа ПТТ саобраћаја, док су учесници: правна лица, предузетници и физичка лица.

УЛОГА НАРОДНЕ БАНКЕ У СИСТЕМУ ПЛАТНОГ ПРОМЕТА

Централна банка је основна и једина монетарна власт на монетарном и валутном простору. Њена значајна улога произилази из овлашћења које на њу преносе државни органи. Њој је законом омогућена независна позиција у односу на Скупштину, али постоји обавеза подношења извештаја Скупштини о монетарној политици, резултатима свога рада, као и о стању у целокупном финансијском систему земље. Она се у платном промету појављује као:

1. корисник платног система (тако што платни систем користи као и сви за разне уплате и исплате у корист и на терет рачуна)
2. члан платног система (прима уплате и врши плаћање за клијенте које код ње отварају рачуне.. рачун Републике Србије.....
3. у улози обезбеђивања услуга плаћања (као ималац рачунарске мреже обезбеђује услуге банкама код пријема и слања налога за плаћање за њихове клијенте, извршава налоге за клиринг...)
4. чувар јавних интереса (врши контролу банака и других носилаца платног промета, на основу извештаја које банке морају да јој достављају или којима сама располаже. Ова контрола обухвата контролу правилности отварања, вођења и гашења рачуна клијента....)

ДВА КЉУЧНА ЦИЉА СВАКЕ ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ СУ МОНЕТАРНА И ФИНАНСИЈСКА СТАБИЛНОСТ

БАНКЕ КАО НОСИОЦИ ПЛАТНОГ ПРОМЕТА

Банка је установа која се бави кредитним и новчаним пословима. Делокруг пословања:

1. прикупљање депозита и прибављање средстава
2. креирање новца и одобравање кредита
3. обављање платног промета

Новим Законом о платном промету оне послове платног промета проширују не само са физичким већ и са првним лицима. Да би могле да обављају платни промет оне морају имати лиценцу НБС.

Постоје банке са овашћењем које директно учествују у коначном обрачунау преко рачуна који се води код НБС док оне без овлашћења те послове обављају преко банака које имају овлашћење.

Законом је прописано да банке обављају следеће послове:

1. воде рачуне правних и физичких лица која обављају делатност
 2. воде рачуне физичких лица која не обављају делатност
 3. учествују, за рачуне у међубанкарском клирингу
 4. утврђују за сваког клијента дневни промет и о томе га обавештавају
 5. примају од физичких лица уплате у корист рачуна код друге банке
 6. примају уплате у корист рачуна физичких лица који се воде у тој банци
 7. обављају готовинска плаћања
 8. обављају благајничко-трезорске послове
 9. примају и наплаћују чекове
10. организују издавање платних картица
11. итд. утврђено законом

ИНСТРУМЕНТИ ПЛАТНОГ ПРОМЕТА

1. налог за уплату (готовински пл.пром.)
2. налог за исплату (готовински пл.пром.)
3. налог за пренос (безготовински пл.пром.)
4. налог за наплату (безготовински пл.пром.)

ИНСТРУМЕНТИ ПЛАЋАЊА

1. чек
2. платна картица
3. акредитив

НАЛОГ ЗА УПЛАТУ самокопирајући бели папир са црним словима, две стране

користи се за уплате готовог новца када клијент врши уплату на свој текући рачун.
Садржи следеће елементе:

1. уплатилац 2. рачун примаоца 3. прималац 4. износ 5. ознака валуте 6. сврха
уплате 7. модел и позив на број 8. шифра плаћања 9. позив на број одобрења 10.
место и датум пријема 11. датум
валуте 12. печат и потпис уплатиоца

НАЛОГ ЗА ИСПЛАТУ самокопирајући бели папир са црвеним словима, две стране

користи га правно и физичко лице када подиже средства са свог рачуна. Садржи:

1. назив исплатиоца 2. број рачуна исплатиоца 3. назив примаоца 4. износ 5.
ознака валуте 6. шифра плаћања 7. сврха исплате 8. позив на број задужења
9. број модела позива на број задужења 10. место и датум пријема 11. потпис
примаоца, број ЛК и место издавања 12. датум валуте 13. печат и потпис
исплатиоца

НАЛОГ ЗА ПРЕНОС бели папир, црне линије, једна страна

користи се када дужник налаже банци да на терет његовог рачуна пренесе средства у
корист повериоца, што значи да и дужник и поверилац морају имати отворене рачуне
код те или друге банке. Садржи:

1. ознака начина извршења налога-хитно 2. назив повериоца-примаоца 3. број

рачуна дужника 4. износ 5.назив дужника 6.број рачуна примаоца 7. ознака валуте 8. шифра плаћања 9. сврха плаћања 10. позив на број задужења 11. број модела позива на број задужења 12. број модела позива на број одобрења 13. позив на број одобрења 14. датум валуте 15. место и датум пријема 16. печат и потпис дужника

НАЛОГ ЗА НАПЛАТУ самокопијући бели папир, црвене линије, два примерка

којим се иницира да се изврши наплата средстава са рачуна дужника и то у складу са овлашћењем добијеним од њега. Користи се у случајевима наплате доспелих хартија од вредности, отворених акредитива.

ЧЕК инструмент плаћања који се издаје у законски прописаној форми

издавалац чека –ТРАСАНТ

корисник чека – РЕМИТЕНТ

Треба да садржи: 1. означање да је чек 2.безусловни упут да се плати одређена свота новца из трасантовог покрића 3.име онога који треба да плати трасат 4. место где треба платити 5.означање дана и места издања чека 6. потпис онога који је чек издао- трасант

Пренос чека може се вршити: ИНДОСАМЕНТОМ, ЦЕСИЈОМ ИЛИ ОБИЧНОМ ПРЕДАЈОМ из руке у руку.

ИНДОСАМЕНТ је када се власништво и остала права дотадашњег имаоца –индосанта преносе на друго лице-индосатора. Постоји: **пуни, бланко и ректа индосамент**

пуни садржи име лица на које се чек преноси(индосатора) и потпис лица које га преноси (индосанта)

бланко садржи само потпис индосанта

ректа подразумева клаузулу „не по наредби“ и потпис индосанта. а то је цесија

ЦЕСИЈА је када се чек преноси на основу уговора, само када на њему стоји клаузула „не понаредби“.

Авал је изјава једног лица (авалисте) које својим потписом на чеку гарантује исплату одређеног износа.

Барирани чек је онај који је с предње стране прецртан са две паралелне линије које иду доњег левог угла у горњи десни угао, користи се за пренос средстава са рачуна трасанта на рачун корисника ремитента. Прецртавање може бити опште(ако између паралелних линија стоји само банка а није одређена која) и посебно (ако је одређена банка)

ПЛАТНЕ КАРТИЦЕ су инструменти безготовинског начина плаћања, комад пластике која садржи неко средство за идентификацију. Могу бити:

1. кредитне садрже одређени кредитни лимит који се може користити приликом плаћања робе или подизања готовине
2. дебитне омогућава њеном власнику да директно задужи свој рачун код банке
3. унапред плаћене садрже компјутерски чип на који се убацује износ новца, на њима је ускладиштена одређена вредност... нпр. за мобилни, телефонска, паркинг картица...

АКРЕДИТИВ је инструмент плаћања којим клијент даје налог банци код које има отворен рачун да одређена средства, уз одређене услове, стави на располагање одређеном правном или физичком лицу код исте или друге банке. Може бити:

1. обичан
2. документарни-робни
3. опозиви-неопозиви
4. перманентни-трајни

Обични су такви где сума која је на њему назначена није ничим условљена

Документарни су такви код којих корисник акредитива мора поднети банци одређену документацију да би могао да располаже њима.

Опозиви је такав што се могу изменти услови његовог коришћења и може бити поништен без претходног обавештавања корисника акредитива. Најдужи рок важења 1 година.

Неопозиви су они који се немогу мењати без сагласности корисника, али то не значи да могу неограничено трајати. На сваком мора бити означен рок трајања. Може трајати дуже од 1 године.

Перманентни-трајни се обнавља дневно, недељно или месечно до истека рока трајања. Он је карактеристичан по томе што се по исцрпљивању износа не гаси, већ се аутоматски обнавља. Приликом његовог отварања налогодавац одређује после ког временског интервала ће се обнављати, као и рок његовог трајања.

ФОРМЕ НАЛОГА ЗА ПЛАЋАЊЕ

1. налог у писаној форми
2. електронски налог
3. усмени налог

Трансакција плаћања је пренос новчаних средстава са рачуна дужника на рачун повериоцу. Њу иницира налогодавац подношењем банци налога да изврши одређену

трансакцију. Банка која прими овај налог зове се
банка
одишна банка
је она код које се врши трансакција плаћања.

иницијална
, а **одре**

Зависно од тога ко је иницијатор трансакције (дужник или поверилац) трансакција плаћања може бити:

1. трансфер одобрења
2. трансфер задужења

а у зависности од тога где се налазе рачуни дужника и поверилаца у истој или различитим банкама имамо:

1. интерни
2. међубанкарски трансфер

Трансфер одобрења је трансакција плаћања коју иницира дужник. Ту је налогодавац дужник, прималац је поверилац, иницијална банка је банка дужника а банка повериоца је одредишна банка. Дужник подноси својој банци налог за пренос. Трансфер је завршен када се изврши плаћање одредишној банци повериоца.

Банкарски дан је онај део дана у којем је банка отворена за пријем

Трансфер задужења је трансакција плаћања коју иницира поверилац, на основу олашћења које је дужник дао својој банци. Трансфер задужења је завршен када одредишна банка задужи дужников рачун, трансфер се сматра извршеним после банкарског дана.

Интерни трансфер представља пренос средстава између рачуна дужника и повериоца који се воде у истој банци. Ту је иницијална банка уједно и одредишна. Издаје се само један налог. Плаћање се сматра извршеним када банка задужи рачун дужника

Међубанкарски трансфери представља пренос средстава између рачуна дужника у једној банци и рачуна повериоца који се води у другој банци. Ту се појављује још један учесник као посредник те је потребно најмање два налога за плаћање. Међубанкарски обрачун обавља Народна банка Србије на два начина:

1. као бруто обрачун
2. као нето обрачун-клиринг

Бруто обрачун подразумева пријем и извршавање појединачних налога за плаћање у најкраће могућем року. То је обрачун у реалном времену. Да би банка учествовала у овом RTGS систему потребно је да поднесе НБС захтев за прикључење, да пријави банкарски код, испуни одређене техничке услове и стандарде за повезивање са овим системом, пријави лица овлашћена за послове бруто обрачуна и склопи уговор са НБС. Комуникација у SWIFT формату са приоритетима 1-99. Банка може бити искључена из RTGS система и то привремено или трајно. Износ до и преко 120.000

Нето обрачун-клиринг подразумева пријем појединачних налога за плаћање и групе налога за плаћање. То је таква врста поравнања плаћања између банака при којој се потраживања и обавезе сваке појединачне банке пребијају - компензују у току радног дана.. За функционисање нето обрачуна потребна је посебна институција- клириншка кућа преко које се врши организација и операционализација овог система.. Ову функцију врши НБС преко свог Клириншког центра. Износ до 120.000. Комуникација у клирингу се остварује порукама. Банка може бити искључена привремено или трајно, може бити и опоменута. Када једна од банака не изврши своје обавезе, банке које су требале да приме средства од ове банке аутоматски мање добијају, долази до ланчаних проблема у функционисању клиринга. Због тога само мањи износи могу ићи преко клиринга, јер кад би све ишло преко RTGS система потребна је много већа ликвидност банака пошто се средства одмах преносе, зато и постоји клиринг систем.

ОБРАЧУНСКА ПЛАЋАЊА

У ово спада измиривање дугова путем:

1. поравнања-компензације

2. уступање потраживања-цесија
3. упућивање-асигнација
4. пренос хартија од вредности

Компензација представља престанак узајамних обавеза путем поравнања једна другој. Она се може спроводити када две стране имају једна према другој у исто време и положај дужника и повериоца. Може бити:

1. законска која је утврђена законом
2. судска на основу судске одлуке.
3. уговорна настаје уговором о компензацији уз сагласност обе стране.

билатерална комензација је компензација у којој учествују два клијента

мултилатерална компензација подразумева учешће више клијената у компензацији, најмање три.

Цесија је уступање потраживања, т.ј. пренос права потраживања са повериоца на друго лице. За њену пуноважност потребна је сагласност и старог(цедент) и новог(цесионар) повериоца, а сагласност дужника(цесус) не, он једино треба да буде обавештен о цесији да би знао коме дугује. Цесија може бити теретна ако је први поверилац дужан другом повериоцу и цесијом враћа дуг и добротина ако даје на поклон.

Асигнација представља обрачунско плаћање којим једно лице упутилац (асигнант) овлашћује друго лице (асигнат) да у његово име измири обавезу према трећем лицу (асигнатар). Морају сви да пристану.

МЕЋУНАРОДНА ПЛАЋАЊА МПП

Под међународним плаћањем се подразумева плаћања која се врше између привредних субјеката различитих земаља. Овим пословима се баве банке које су у већини земаља и једине овлашћене институције за ову врсту посла. Банке са одабраним банкама у другим земљама закључују посебне споразуме о међусобној сарадњи. Таквим споразумом између банака се успоставља пословни **коресподентски** однос а такве банке се називају коресподентске банке.

Врсте међународних плаћања:

1. Слободно девизна плаћања (конвертибилан систем плаћања)
2. Клириншка плаћања
3. Плаћања путем компензација

Слободно девизна плаћања (конвертибилан систем плаћања) су таква плаћања код којих се потраживања стечена у једној земљи могу користити за плаћања у било којој другој земљи. Ово се практично остварује преко текућих рачуна које банка једне земље држи код иностране банке-свог коресподента. Плаћања се врше у конвертибилној валути.

Клириншка плаћања - везана плаћања се користе између две или више земаља у случају да не постоји конвертибилност валута. Клиринг омогућава да се међународна плаћања извршавају домаћим, националним валутама, без употребе девиза. (билатерални и мултилатерални) Преко централне банке. Негативна страна клиринга је што се потраживања стечена у једној земљи немогу користити за плаћања у некој другој земљи где су услови повољнији.

Плаћања путем компензација. Компензацијом се врши размена једне робе за другу а да се при томе не користи новац као средство плаћања. Разлика између ње и клиринга је у томе што се компензација заснива на нивоу предузећа а не на нивоу земаља. Ове послове одобрава надлежни орган, а финансијске трансакције у вези са тим пословима -НБ.

КОРЕСПОДЕНТСКИ ОДНОСИ БАНАКА

У МРП коресподентски односи се успостављају између банака различитих земаља. Путем коресподентских односа између банака долази до њиховог ближег пословног повезивања. Нормално је да банка има бар једну коресподентску банку

у другој земљи а ако је нема онда би морала преко своје коресподентке банке која има коресподентску банку у тој земљи да врши плаћања и наплате.

ТЕКУЋИ (КОНТОКОРЕКТНИ) РАЧУНИ БАНАКА

Текући рачун који једна банка отвара код своје коресподентске банке представља за њу "ностро рачун" (од италијанске речи ностро=наш). За банку код које је рачун отворен то је лоро рачун (од италијанске речи лоро=њихов). Банка мора на тим рачунима увек да има новац због ликвидности али на тај новац неиде камата. Развојем технологије и компјутеризације уведен је савремени међународни платни промет.

ДЕВИЗНО ПОСЛОВАЊЕ БАНКЕ

Девизни послови су послови у земљу и са иностранством. Већи део девизних послова спада у неутралне банкарске послове, јер се код тих послова јавља у улози посредника. Девизни послови се деле:

1. промптни девизни послови - то су послови којисе реализују одмах
2. термински девизни послови - девизе се стављају на располагање по закључењу уговора, до 1 године.
3. своп девизне послове склапају банке као послове код којих се промптни девизни послови спајају са терминским, да би се избегла промена курса.
4. арбитражне девизне послове трговина девизама по најповољнијим условима

Девизне резерве се састоје од сталних и текућих девизних резерви. Најмањи износ резерви утврђује НБС

МЕЂУНАРОДНО ФИНАНСИЈСКО ТРЖИШТЕ, ФИНАНСИЈСКЕ ИНОВАЦИЈЕ И БАНКАРСТВО.

Евронота-обвезница може бити: купонска и дисконтна и у пракси се користи и обвезница са варантом.

Као вид извора финансирања је емисија икуповина хартија од вредности.. Међу финансијским инструментима најважнији су:

1. депозитни сертификати
2. NOW рачуни
3. аранжмани о рекуповинама хартија
4. свип аранжмани
5. депозитни рачуни новчаног тржишта
6. заједнички фондови новчаног тржишта
7. овердрафт аранжмани